

ELŐFIZETÉS

HELYBEN:

Egy évre ..... 24 korona.
Egy hónapra ..... 2 korona.

VIDÉKEN:

Egy évre ..... 28 korona.
Egy hónapra ..... 2 k. 40 f.

HIRDETÉSEK:

4-hasábos petit sor egyszer 20 fillér,
minden következőnél 16 fillér.

Nyilttér sora 40 fillér

ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI NAPILAP.

SZERKESZTŐSÉG:

Aradi és csanádi egyesült

vasutak palotájában.

TELEFON-SZÁM: 557.

KIADÓHIVATAL:

Aradi Nyomda Részvénytársaság.

József főherceg-ut 22. sz.

TELEFON-SZÁM: 151.

Arad, 1903.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
Staubert József.

Szerda, szeptember 30.

Mai számunk főbb közleményei:

Vezéreink: Khuen-Héderváry bukása.
Az orosz cár Bécsben.
Az aradi piac drágasága.
Khuen-Héderváry megbukott.
Toborzás a szélszékről.
A város költségvetése.
Hogyan bukott meg Khuen?
A politikai válság Radnán.
Október hatodika.
Tolvaj vasúti gyakornok.
Tárca: Régi urak, régi cselédek. Irta: Vay Sándor gróf.

Khuen-Héderváry bukása.

Arad, szeptember 29.

Khuen-Héderváry gróf megbukott. Ugy bukott meg, ahogy még eddig magyar miniszterelnök soha: a képviselőház nyílt ülésén leszavazta a saját pártja. A rettenetes bukás egy új, épen csak kialakulóban levő, rendszer felett mondott halálos ítélet volt. A bécsi ultra-aulikus politika Magyarországra kirendelt megbízottját söpörte el a nemzet képviselőlete a kormányelnöki székből.

Khuen-Héderváry grófot voltaképpen Körber buktatta meg. Az osztrák miniszterelnök minapi illetéktelen kifakadása Magyarország magatartása ellen, riasztó felháborodást keltett országsszerte. Ugyanakkor, mikor az uralkodó szinte könyörögve fordult a nemzethez megértésért és békességért, s az uralkodó párt legjobbjai a legnagyobb erkölcsi és meggyőző-

désbéli áldozatokkal igyekeztek megegyezésre jutni, s a kibontakozásra módot találni: Körber ur jónak látta legfájdalmasabb sebeinkbe mártani a kést és az osztrák németiségnek valóságos fennhatóságát hirdetni Magyarország felett. Az ártatlan ábrázattal elmondott gonoszságoknak és a törvényesség átszatába burkolt perfidiáknak igazi tartalma az volt, hogy Magyarországon csak az történik, amit Ausztria megenged.

E politikai arcátlanságot kellett volna a képviselőház mai ülésén visszautasítani Khuen-Héderváry grófnak. Napokkal ezelőtt, mikor az új kormány nők programját szellőztették a lapok, híre járt, hogy Khuen gróf azzal akarja megnyerai magának a parlament és az ország rokonszenvét, hogy a legerélyesebb hangon fogja visszaverni Körber orvtámadását, ezzel is dokumentálni akarván, hogy verből való magyar miniszterelnök, nem pedig civil ruhába bujt osztrák generális.

A mai ülésnek e nyilatkozat volt legkiemelkedőbb mozzanata. A szabadelvű párt tagjai napok óta kíváncsian faggatták a miniszterelnököt, hogy tájékoztatná a pártot, milyen választ készül adni az osztrák kormányelnöknek. Khuen hallgatott. A szabadelvűpárt tegnapi ülésén szavazást provokált a miniszterelnök, csak hogy szüzen vihesse be titkát ma a képviselőházba. Sikerült neki. Ez a siker azonban megboszulta magát rettenetesen. Szobrot kellene állítani Khuen-Héder-

váry grófnak a gyámoltalanság és ügyefogyottság, a bárgyu meghátrálás és a nemzeti önérték eltörpülésének megörökítéséül, mert rajta kívül nincs ember az országban, ki most, a kedélyek izzó parázshalma felett, a nemzeti vívmányokra szomjuhozó közvélemény színe előtt olyan formában kísérlette volna meg elintézni a Körber-féle lovagiatlan ügyet, hogy ripozt helyett valósággal védelmére keljen az osztrák miniszterelnöknek, és visszavágás helyett igazolni próbálja Körber álláspontjának helyes voltát.

Khuen-Héderváry a maga embertelen erényeibe fulladt belé. Hajlékony egyénisége alkalmassá tette őt arra, hogy a bonyodalmak labirintusában közvetítőnek szegődjék Bécs és a nemzeti aspirációk közé. A vállalkozás bátorsága egy pillanatra rokonszenvesse tette még Khuen-Héderváry grófot is, mert nem láttunk egyebet, csak egy minden oldalról támadott embert, ki olyan munkára vállalkozik, amibe rajta kívül nem mert belé fogni senki. De Khuen gróf erényét nyomon kísérte a fogyatkozás és a bűn. Az önfeláldozás elszántságát a vértelen szolgalelkűség. Eszköz volt, száraz, rideg, Körber és a kamarilla kezében, kik mindent inkább megadnak, csak azt nem, ami drága ennek a nemzetnek: magyarsága, multja és önértékének megbecsülését. Harcoló, villogó pallost vártunk, mely leveri ellenségeinket, eloszlatja a félreértéseket, s helyre állítja a békét király és nemzet

Régi urak, régi cselédek.

Irta: Vay Sándor gróf.

Szent Mihály napja nevezetes forduló pontja a gazda esztendejének.

Az volt kivált a régi világban, melynek módjai mentől inkább kivesznek a sok új szokások között. Másoké már a magyar föld nagy része mint hajdanában és az új gazda se földjét, se cselédjeit nem szereti már úgy, mint a régi.

Olyan cselédekről, akik 12—20 esztendeje szolgálnak, ma már alig hallani. A szegődtetés, a bérek is másformák talán mostanság.

Régenten szent Mihálykor álltak be a béresek, gulyások. Még nóta is szól róluk:

Szent Mihálykor jönnek értem szekéren —
A gazdammal leszek majd egy kenyéren.

Voltak egész és fél kommenciós cselédek. Fél kommencióra rendszeren a nőtlen embereket fogadták. A juhászoknak külön szegődési idejük volt. Ezek Demeterkor álltak be. A juhászok életében ez különben is forduló pontot jelentett. Rendszeren ezen a napon tartották eljegyzésüket a bojtárok, hogy már mint nős emberek, egész kommencióra szegődhesenek.

Régi gazdákról, régi szegődtetésekről sok vidám történetet is mesélgetnek még csöndes alkonyestéken, pipaszó mellett hajdani öregek.

Nem volt az utolsó, mikor egyik gróf Károlynak valami alföldi vásáron megtetszett egy jóképű parasztember. Szent-Mihály felé járt az idő, beszegődttette hát béresnek.

— Jól van, én beálló szívesen, csak ezt az egypár marhácskám is hozhassam magammal.

A gróf beléegyezett, hiszen két három füstös tehenke csak ellegelhet a békésvármegyei nagy síkságon.

Mikor aztán elkövetkezett a fentirt nap, megérkezett a béresgazda. Nyomában irtózatoss porfelleg, ostopattogás és marhabögés.

— Mi ez? — kiáltotta eléje a csodálkozó gróf, mert vagy ezer darab jószág is keveredett ki a nagy porfelhőből.

— Hát hiszen azt méltóztatott mondani, az én egypár marhácskáimat is magammal hozhatom.

— De hiszen ez ezer darab is van ... vélekedett Károlyi gróf... hát hol vette ezeket kend, kicsoda kend?

— Bagi volnék, kegyelmes uram... mondotta most már a zsiros kalapu paraszt egy kicsit hangosabban. A gróf pedig a paraszt nábob nevét hallva, elnevette magát, vége lett a szegődtetésnek, de megtartotta Bagi uramat ebédre a gróf, aki haláláig emlegette ezt a szegődtetését.

Hajdanában szűrt mit is kaptak szegődésbe a gulyások, juhászok.

Történt Szabolcsban, hogy egyik Pataynál régebben szolgált már egyik gulyása. Elvászott

a szüre, de hiába kérte a gazdát, venne ujját, mindig egyik vásárról a másikra halasztotta. Így mult el még egy-két esztendő, még egy két vásár, Kállón, Nyiregyházán, Várdában, hol, de új szür csak nem került, a régi meg olyan volt már, akár a pókháló.

A gulyást már nagyon ette a méreg, de vacogott is a foga a pusztai híves szélből, cseléhez folyamodott hát. Akkoriban még sűrűn akadtak a vásáron olyanfajta énekesek, akik holmi rémes történeteket, vagy apró restaurációs gúnydalokat adtak elő, egy ilyen szövetkezett a guivás s amikor Patay behajtatott sallangos négyesen a kállói vásárra, egyszer csak felbangzott mögötte fertelmes, elnyújtott hangon a nóta:

Szent Mihály nap után
Hidegen fuj a szél —
A Patay gulyásának
Nincsen szüre, fázik...

Akármerre tért aztán gyalog is a vásárbán, mindenfelé ezzel a nótaival kísérte a gajdos.

Több volt ez, mint amit a nemes ur elbirt, annál inkább, mert este a ferbli mellé már cimborái is huzatták neki, Martinovics híres bandájával. Patay alig várta a reggelt. Vett olyan virágos cifra szűrt a gulyásának, aminőt talán azóta sem láttak azon a tájékon.

A nagyobb uradalmakban a gazda meg a gazdatiszt valósággal baráti viszonyban álltak.

között: e helyett az történt, hogy a szégyennek és megaláztatásnak egész sora érte a jogaiért küzdő nemzetet.

Khuen-Héderváry megbukott. Hogy a nemzet képviselője buktatta meg nyílt színen az ország szeme láttára: nagy tanulság lesz az annak a láthatatlan kéznek, mely minduntalan üszköt vet a korona és a magyar nemzet közé.

De hisszük és reméljük, hogy tanulság lesz a nemzetnek is, és megértjük a mai nap eseményeiből, hogy komoly, méltóságos parlamentre van szükség a haza minden fia; s belátjuk, hogy ez együttes munkában semmi szükség a szenvedélyek eszevesztésére, pusztító gyűlöletre, felségsértő gyalázódásra.

Ha valaha, úgy most érkezett el az önmérséklet ideje; mert ütött az óra, amikor egy ballépés felfordíthatja a magyar alkotmány szekerét, s nyakunkba szakadhat, ami csak egy hajszálon csüng feletünk: a sötét, a véstes abszolút uralom.

* *

Az orosz cár Bécsben.

(Előkészületek a fogadtatásra.)

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, szeptember 29.

Holnap nagy napja lesz Bécsnek. Megérkezik díszes kíséretével *Miklós* cár, hogy *Ferenc József* királlyal nagyfontosságú diplomáciai dolgokról személyesen tárgyaljon. A cár látogatása alkalmából rendezendő mulatságok egyik főpontja: vadászat a mürzstegi erdőségekben. A mürzstegi kastély azonban felette kicsiny hely s ezért csak a két uralkodónak legszűkebb személyzete fér el ottan. Mindazonáltal ott lesz *Lamsdorff* gróf, az orosz külügyminiszter és *Goluchovszky* Agenor is, ami azt jelenti, hogy a *Balkán-kérdést* a mürzstegi kastélyban fogják eldönteni.

Érdekes személyiség *Lamsdorff* gróf, aki ma Oroszország politikáját vezeti, 48 esztendősen nőtlen ember, aki egész életén keresztül egyebet sem tett, csak dolgozott. Nagyműveltségű, világiatott férfi. *Lamsdorff* gróf és *Golu-*

chovszky kizárólag a Balkán forrongásával foglalkozni s felosztják a munkakört a Balkán pacifikálására nézve *Oroszország és Ausztria-Magyarország* között.

A király parancsára a cár érkezésekor, mely holnap délelőtt 11 órára van bejelentve, a nyugati pályaudvarnál a 48. gyalogezred egy diszszáza fog sorfalat állani zenével és zászlóval. Ezenkívül a vasutól *Schönbrunnig* vezető uton a következő csapatok fognak sorfalat állani: huszonhét század, tíz lovas század, két lovas éstizenkét tábóri úteg, összesen mintegy 11.000 ember. A csapatok kettős sorokban állnak. Mihelyt a király vendégével elhagyja a pályaudvart, egy tűzerőteg huszonnégy ágyulövéssei jelt ad. A megérkezésnél az üdvölvéseket megisméltik. Az ut. melyen a két uralkodó végig fog hajtatni, már most ünnepi díszben van.

Ma este az összes főhercegek és főhercegnők Bécsbe érkeztek.

A cár bécsi utazása nagy gondot okoz a rendőrségnek. Bizalmas uton ugyanis azt az értesítést nyerte, hogy több olasz anarkista Bécsbe érkezett. Könnyen elképzelhető, hogy az anarkisták milyen célzattal jöttek az osztrák fővárosba.

A rendőrség most szemmel tart minden olyan helyiséget, ahol olaszok szoktak megfordulni. Ezenkívül megszállta embereivel a pályaudvarokat. Az orosz cárral a detektívek egész hada érkezik, amely minden lépésnél kísérrni fogja. De nemcsak az anarkisták, hanem a szocialisták is nyugtalanítják a bécsi rendőrhatalóságokat.

Az osztrák-szláv szocialisták gyűléseztek tegnap, hogy a cár bécsi látogatásával foglalkozhassanak.

A gyűlésen két cseh, egy horvát, egy rutén, egy lengyel és egy tót beszélt, a szónokok hangosan kikelték a cár ellen, a despota rendszert terjeszti Oroszországban. Többek között szó esett arról is, hogy 1849-ben *Miklós cár és Ferenc József találkozása a magyar forradalom elnyomását eredményezte.*

Egy kiáltványt is szerkesztettek, amelynek szövege a következő:

Cár! Gyűlöljük önt! ahogy csak egy szabadságszerető nép gyűlölhetheti a zsarnokát. Átkozzuk önt, mint Oroszország többi százezrei,

szemre is beszélvén vele tennapi elérkeztem után, abban egyeznünk meg, miként az urnak tudtára adjam, hogy januárus 7-én, midőn fiam már itthon lesz Miskolcra, hová e napokban indul, az ur itt Sz. Mihályon legyen, mert ő is kívánna az Urral meg egyezhetni azon szép tanubizonyságok következtében, miket neki Kassáról másolatban megküldtem. Már eddig is irt volna az Urnak, de csak két nappal ide megérkeztem előtt jött haza Kállóból.

Ha meg egyezhetik az Urral, úgy megfizeti ide és oda is az uti költséget, melyet az Ur most teend. En azt gondolom nem juthat az Ur egy könnyen oly helyre, melyben magát jobban a gazdaságba kiképezhesse és hol jobb és igazságosabb főnökökre találhasson. Égy igen meg hitt emberünk, ki nálam sokáig titoknokoskodott, mind a külföldön utaztattuk, tényleges gazdasági ismeretek még bővebb gyűjtése végett, ez lesz fő tisztünk.

Kassán mindig kap az Ur alföldi székért Nánásról, mert ezek a nánásiak kásával kereskednek Kassán. Házmasterem utasítani fogja az Urat hozzájuk, de más Szekerek is, kivált 7-ik Január felé Kassán kaphatók lesznek, mert mindenféle kassai mesteremberek járják Urukka a Debreceni Vásárt s ezek mind ha nagy a Tisza mennek Nyiregyházának. Csárdán mellett a Nyiregyházi s Szent-Mihályi határ közt, ha pedig nem nagy, egyenesen Lőknek, a hidason át járnak Szent-Mihályon keresztül Debrecenbe — és így mind ide és oda kevésbé fog az Urnak kerülni.

Az idejövetelenek az is lesz haszna, hogy az Ur szemével fog mindent látni. E levelem-

akiket erőszakkal és kegyetlenkedésekkel tart a jáрма alatt.

Az alattvalókhöz!
A vonzalmunkat küldjük az orosz, lengyel és finn polgároknak, a kiket szabad érzelmeik miatt lázadóknak nyilvánítottak. Véletek érezzük mi, testvereink, rokonaink! Ti bennetek, akik szurkos, fekete tömlöcökben csörgetitek láncaitokat

Mi fogjuk a ti nemes, dicső tanaitokat hirdetni és elterjeszteni az egész világban. A ti piros véretek vörös gyümölcsöket fog hajtani az előrehaladottság és fővilágosodottság ol-tárára.

Toborzás a szószékről.

(A lugosi püspök rendelete.)

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, szeptember 29.

Hosszu Vazul, a lugosi görög katolikus egyházmegyének vasárnap beiktatott, új püspökéről főpásztori működése legkezdetén, főlháborító dolgot jelentenek. Ha az alábbi hiradás tartalma valóság, a püspököt a legkeményebb ítélet illeti meg. Olyan dolog ez, a melylyel a püspök megparancsolja papjainak, hogy a *szószékről* *politizáljanak*, s oly dologba ártsák magukat, a melyhez semmi közük nincs. De ettől eltékintve a dolog olyan, hogy azzal a püspök nyíltan szembe helyezkedik a magyar közvélemény által hangoztatott *nemzeti követelményekkel* s a tulzó románok politikájához szegődik.

A *M—gnak*, a mint fővárosi tudósítónk táviratozza, *hátszegi* levelezője a következőket jelenti:

Teljesen hiteles forrásból értesültem, hogy a lugosi görög katolikus egyházmegye összes oláh nemzetiségű lelkészei utasítást kaptak a püspökségtől, hogy a *templomokban hívják föl az állításkötelezettség alá eső ifjakat, hogy besoroztatásuk végett az illetékes hadtiegésztől parancsnokságnál jelentkezzenek.*

Erről — teszi hozzá az említett lap — tudósítónk az egyik lelkész által felmutatott táviratból saját szemével szerzett meggyőződést.

A bonorum director megkérdése nélkül semmit sem tettek a hajdani dominiumok urai, de aztán olyan is volt egy-egy ilyen bonorum director, akár csak egy kis király.

A főtiszteket azonban többnyire újévkor, nagy körültekintéssel szerződttették a régi nemes urak; ilyenkor azokat a jó házból való, fiatal praktikánokat is, akik nagyobb uradalmakban kivánták jövőjüket megalapítani. Meny nyire atyailag gondolkoztak régi nemes uraink az ilyen ifjakról, mutatja a nagy hazafinak, *Kazinczy Ferenc* egykori szives barátjának, gróf *Dessewffy Józsefnek* egy levele, melyet a pozsonymegyei előkelő *Bittó*-család egyik ifju sarjadékához intézett.

Bittó Miklós, látván hogy atyjának szép birtokait a sok reprezentálás, mulasztás fölemésztí, maga nézett kenyér után s bejárva az országot, Kassára került, ahol annyira megtetszett *Dessewffy*nek, hogy gazdaságában azonnal szerződttette. Szóbelileg, mert urak közt ez elég, — jegyezte meg a gróf és sohasem is volt *Bittó Miklósnak* írott szerződése vagy bármí írott kötése a *Dessewffy*kről.

A levelet — jó előrelátással — utazását és egyebeket illetőleg szentmihályi birtokáról intézte *Dessewffy József* gróf *Bittó*-hoz, amely mint a kitünő hazafitól származó még kiadatlan reliquia is nagyon becses és érdemes a közzétételre:

Szent-Mihály 23-ik dec. 1842.

Kedves Bittó ur!

Nem elégedvén meg csupán írni fiamnak, kire gazdaságom vitelét bízom, hanem szemről

re, melyet Kassára menő kertészem által küldök, elvárom általa az Ur válaszáat.

Maradván minden Sziveséggel az Ur kész köteles Jóakarója Gróf *Dessewffy József*.

Bittó Miklós a mondott januáriusi napon el is indult Szent Mihályra s haláláig ott maradt a gróf *Dessewffy*nek e gyönyörű szabolcsmegyei pusztáján, melynek paradicsommá való átalakításába oroszán része volt.

Rangban és bizalomban egyre öregbedett *Bittó Miklós* a nagynevű grófi családnál, végre bonorum director lett s oly teljhatalommal ruházták fel, hogy mikor egyszer számadásaihoz ellenőrt kért, a család visszautasította kérését, kijelentve, hogy az ő pontossága, hűsége, nagy gazdasági tudása, mind ellenőrzésen felül áll. Három nemzedéket szolgált hiven *Bittó Miklós* s temetésén őszinte könyeket sirtak nemes gazdái. Mikor pedig — a temetés után mintegy nyolc napra, családja kiment sírházhoz, az be volt kerítve, gyönyörűen felvirágozva s rajta díszes kőmlék, *Bittó* neve alatt következő felírással: *Negyvenhárom évig hű emberünk vala.*

Ma már gazdatiszt sem igen akad régi. Szinte jól esik, mikor hazamegyek az édes anyámhoz és most is *Marczinka* urat látom ide-oda csoszogni, aki valamikor még a karján hurcolt és úgy lekisgrófoz, akárcsak ma nyergeltetné még a kis ponnyt, a Mukit és okulására nélkül olvas, noha tul van a hetvenedik esztendőn.

Bármily határozottan hangzik ez, mindenesetre be kell várni annak megerősítését. Hihetetlennek tetszik, hogy az új lugosi görög katolikus püspök, a kit tudós, nagy műveltségű embernek mondanak, mindjárt működése kezdetén ily meg gondolatlan lépéssel a politikába vesse magát és templomai szószerűt *közönséges toborzó helylyé avassa*. Ha való lenne, annyival kellemetlenebbül hatna ránk, mivel Arad város és a vármegye egy része az ő egyházmegyéjéhez tartozik: de ép ezért hallani kívánjuk az illetékes egyházi hatóság nyilatkozatát.

Khuen-Héderváry megbukott.

A kormányt leszavazták.

(A képviselőház ülése. — Héderváry beadta lemondását. — A bizonytalan helyzet.)

— Az Aradi Közlöny távirati értesülése. —

Arad, szeptember 29.

Khuen-Héderváry Károly gróf, a kit a király szerdán újból megbízott a kabinet-alakítással, ma *másodszor is megbukott*. Második miniszterelnöksége alig tartott egy héttig. A második bukás pedig olyan volt, a milyenben magyar miniszterelnöknek még nem volt része. A képviselőház többsége, bizalmi kérdésben, *nyílt ülésben leszavazta a miniszterelnököt*, a kinek a Körber kijelentéseire vonatkozó nyilatkozatai a szabadelpvűpárt többségét nem elégitették ki. Héderváry erre táviratilag *bejelentette a királynak lemondását*. A második bukásnak keserű tapasztalatai azt az elhatározást érlelték meg benne, s ezt ki is jelentette, hogy most már *semmi szín alatt nem marad meg a miniszterelnöki széken*.

A végsőig bonyolódott válság ezzel még kinosabbá, komplikáltabbá vált. Senki nem tudja, hogy az események ily alakulása után mi következhetik még. A politikusok most abban bizakodnak, hogy a király szombatán, vagy még *előbb is Budapestre jön*, s itt tárgyalásokat folytat a válság megoldása érdekében.

A mai eseményekről a következő távirati tudósítást vesszük:

A képviselőház ülése.

(A kormányt leszavazták.)

Hasonlóan szenzációs ülése még nem volt a magyar parlamentnek, mint ma. A többség nyílt ülésen leszavazta Khuen-Héderváry Károly miniszterelnököt, a kinek második bukása ezzel befejezetté vált.

Az ülés elején még nem lehetett tudni, hogy annak ilyen óriási jelentőségű eseménye lesz. De e nélkül is igen nagy volt az érdeklődés az ülés iránt. A karzatokon minden talpalatnyi hely el volt foglalva. A parlament előtt nagyszámu rendőrség csinált rendet és tartotta távol a kíváncsiakat.

Az ülés elején Barabás Béla nyilatkozott ismeretes közbeszólásáról és nyilatkozata általános meglepedést keltett. Bakonyi és Krasznay beszédei után nagy és mély hatást tettek Eötvös Károly szavai.

Szünet után Andrássy Gyula beszélt kevés hatással.

Majd Hock János beszélt s az ő beszédét követte az ülés fordulata.

Khuen-Héderváry Károly miniszterelnök nyilatkozott Körber beszédéről, de már a beszéd alatt észre lehetett venni, hogy a nyilatkozattal nemcsak az ellenzék, de a szabadelpvű párt nagyrésze sincs megelégedve. Ez mind jobban kifejezésre jutott. És mikor Kossuth Ferenc azt indítványozta, hogy a miniszterelnök nyilatkozatának tárgyalására a Ház holnap is ülést tartson, a szabadelpvű párt zöme az ellenzékkel, Kossuth Ferenc javaslata mellett szavazott. A kormánnyal, a javaslat ellen, alig szavaztak tizenötön.

Ez a szavazás *megbukatta, nyílt ülésen a Khuen-kormányt*, a melynek feje az ülés után táviratilag *bejelentette a királynak lemondását*.

Az ülésről a következő részletes tudósítást adjuk:

(Utólagos rendreutasítások.)

Elnök: Apponyi Albert gróf.
A kormány részéről jelen vannak: Khuen-Héderváry Károly gróf miniszterelnök, Tomasics Miklós, Lukács László, Plész Sándor, Darányi I. nac és Kolossy Dezső miniszterek. Elnök megnyitja az ülést.

Endrey Gyula jegyző felolvassa a Házat összehívó kérvényt.

Elnök: Elnöki kötelességének tartja, hogy mielőtt a napirendre áttérnének, Perczel Dezsőt, Andrássy Tivadar grófot, Rakovszky Istvánt és Kubinyi Gézát, a kik a csütörtöki ülésen Barabás Bélát megsértették és pedig meg nem engedhető közbeszólásokkal, a melyeket a szülő akkor nem hallott, *rendreutasítsa*. (Élénk helyeslés.)

(Barabás nyilatkozata.)

Következett

Barabás Béla felszólalása. Mély csendben állott fel s a következő beszédét mondotta:

Tisztelt képviselőház!

Kérem a tisztelt Házat, szíveskedjék napirend előtti felszólalásomat meghallgatni s nekem alkalmat adni, hogy a múlt ülésben tett egyik közbeszólásomat helyreigazítsam és pedig abban az értelemben, amint azt még ugyanazon ülés alatt tenni szándékoztam. (Halljuk! Halljuk!) Tartozom nemcsak a képviselőháznak és az országnak, de magamnak is azzal, hogy az igazságnak megfelelőleg kijelentsem, miszerint ez a közbeszólás: „Nem hiszünk a király szavának”, — a legnagyobb fokú lelki izgalomban egyszerűen *elővesítve* szaladt ki a számból. Mert én, amidőn a miniszterelnök ur a király szavait idézte, meggondoltan azt akartam mondani: „Nem hiszük, hogy a király szava!” És csakis ennek a közbeszólásnak volt értelme részemről, mert úgy fogtam fel a helyzetet, hogy Körber osztrák miniszterelnök által a bécsi Reichsrathban a király nevében tett kijelentés merőben ellentétes a miniszterelnök ur által a király nevében *nálunk* tett kijelentéssel. Én csak természetesnek véltem, hogy a nálunk tett kijelentés nem lehet a király szava. (Helyeslés a baloldalon.) Ezen helyreigazításomat itt, az egyedül illetékes helyen s a legelső alkalommal teljes őszinteséggel teszem meg, mert ezzel tartozom az igazságnak és tartozom annak a politikai és erkölcsi szempontnak, amely nem engedheti meg, hogy akaratlan nyelvbottlásom ellenségeink által kihatározzék s ez a magyar képviselőház rovására betudassék. (Ugy van! a baloldalon.) És dacára annak, hogy a tévedésből kimondott szavakért a tisztelt Ház határozata velem szemben a házszabályok egy igen kivételes intézkedését már alkalmazta, én mégis — politikai meggyőződésem teljes érintetlenségével — erkölcsi és hazafiúi kötelességemnek tartottam tévedésemet helyreigazítani.

(Helyeslés.) Kérem azért a tisztelt Házat, hogy a múlt ülésen tévedésből tett közbeszólásomat *meg nem történtenek tekintse*, (Helyeslés.) mert hiszen tölem és minden magyar embertől távol áll az, hogy a király személye, akit alkotmányunk és kifejezetten az 1848. évi III. t. cikk sérthetetlennek jelentett ki, — szándékosan megsértessék. Engedje meg tehát a t. Ház, hogy az a téves közbeszólás az én valódi akaratomnak megfelelő helyesbített szavakkal *kiigazítottassék*.

Elnök: Azt hiszi, hogy a Ház meglepedéssel veszi tudomásul Barabás nyilatkozatát. (Helyeslés.)

Kubinyi Géza személyes kérdésben kijelenti, hogy Barabás mai nyilatkozata után a multkor Barabás ellen használt kifakadását és közbeszólását *tárgyaltalanoknak kéri tekinteni*. (Helyeslés.)

Elnök: A mentelmi bizottság jelentését csak rendes ülésen terjeszti be.

(A harmadéves katonák.)

Bakonyi Soma mindenekelőtt kijelenti, hogy Apponyit illeti a teljes felelősség azért, mert a házszabályokat egyoldalúan kezelte csütörtökön. A harmadéves katonák benntartását törvénytelennek tartja és ezt törvényeinkből mutatja ki. Törvénytelennek tartja a költségeiket is, mert a további szolgálat kiadásai nincsenek felvéve a budgetben. A hadügyminiszter séreimes rendelete belevitte a politikát a hadseregbe, aminek végzetes következményei lehetnek. Határozati javaslatot nyújt be, a mely szerint nyilvánítsa a Ház *érvénytelennek* a közös hadügyminiszter ismeretes rendeletét a harmadéves katonák benntartása, az egyéves önkéntesek behívása és az önkéntes beépéssel való besorozás dolgában, tiltsa el a Ház a kormánynak, hogy a rendeletet végrehajtsa, ellenben intézkedjék a harmadévesek azonnali szabad-ságolása iránt, az önkéntesek behívását szüntesse meg és tiltsa el a kormány közegeinek a segédkezését a besorozásnál. (Helyeslés az ellenzéken.)

(Körber ellen.)

Krasznay Ferenc: Az utóbbi események bebizonyították, hogy teljesen egyedül vagyunk, egyedül maradtunk mi magyarok és ezért Ibsen szerint erősek is vagyunk. Körbernek a magyarországi belügyekbe való beavatkozását teszi szóvá. E támadásokkal szemben minden magyar politikai pártnak egyesülnie kellene egymással. (Élénk helyeslés.)

Kubik Béla: Ilyen felszólítás onnan a tu oldalról nem hangzott! Miért nem tiltakoznak Körber ellen!

Kristóffy József: Mi is tiltakozunk!

Krasznay Ferenc: Sokan vannak az aggódók, de kevesen vannak, akik cselekszenek is. Ha Körber nem felelős tetteiért, akkor nem miniszterelnök, hanem csak helytartó. Teljes bizonytalanságban vagyunk a hadügyi kérdésekben. Bebizonyította a tuloldal, hogy a legkiáltóbb támadást sem képes visszaverni. Hagyja ott a jobboldal helyét, mert úgy sem tudja ott a nemzet becsületét megvédeni, de még a 67-es kiegyezés szellemét sem tudják megvédeni. A tuloldal el fogja seperni a felébredt nemzeti küzdelem. (Z jó helyeslés az ellenzéken.)

(Eötvös Chlopyról.)

Eötvös Károly: Röviden és higgadtan akar szólni, előbb azonban a múlt üléssel foglalkozik. Körber nyílt sértést követett el az alkotmány ellen. Ebből pedig ellenségeink azt következtethetik, hogy minket szabadon sérthetnek. A király személyét megsérteni szándékosan senkisésem akarja, sőt mindenki megvédeni óhajtja. De mint államfőről joga van a magyar nemzetnek a királyról bírálatot mondani. Nem kisebb ember, mint Deák Ferenc mondotta 1861-ben: „A legnagyobb baj az, hogy ő Felsőge gyakran nem tudja, mit cselekedjék, hogy alkotmányunkat meg ne sértse”. Barabás multkori szava ennek csak gyenge másolata! (Élénk ellenmondás jobbról). Kérde, hogy ha azt mondja a magyar nemzet, hogy a chlopyi hadparancsban nem hisz, akkor nem tisztelné-e a magyar

királyt? (Élénk tetszés). En — ugymond — a chlopyi királyi szónak nem hiszek, valóban nem tartom a magyar hazafiság alapján! (Taps, éljenzés).

Ivánka Oszkár: A hadparancsot majd megmagyarozza a miniszterelnök?

Eötvös: Hol van? Hadd lássam! (Derűtség.) A hadur képzeleti intézmény, ilyet a magyar alkotmány nem ismer. Kérde, hogy jutottunk el Chlopyhoz?

A magyar parlament többség magatartása miatt. (Tetszés.) Kérde, hogy mit csinált a többség 10 hó óta?

Pichler: Azon veszekedett, ki legyen a jegyző? (Derűtség.)

Eötvös: A Nessi esetére utal. Ebből a nemzet azt látta, hogy a hadsereg nem a miénk. Azok a királyi ígéret, a melyek a nemzet érdekéről szólnak, meg nem tartatnak. (Tetszés.) A többség 10 hó óta azon tanakodott, hogy mit ne tőrjön tovább és mit ne csináljon a nemzet javára! Mindig azt mondták: Törjete! És hallgassatok! A nemzet törvényhatóságai ösztönszerűleg válaszoltak erre, hogy az adófizetést megtagadták. De a többség hallgatásából ellenségeink is következtettek és pedig ezt: Ezzel a nemzettel azt tehetünk, a mit akarunk!

Igy jutottunk el Chlopyig! Körberék most nyíltan birodalmi egységet akarnak. Ily egységről pedig a mi alkotmányunk nem tud, nekünk pedig más szentírásunk nincs, mint alkotmányunk! (Taps, éljenzés.) Mit szóljon a magyar nemzet, ha ezt látja, hogy a király mindíg Auszriát támogatja mi ellenünk!

Ausztria ebből jogot formál arra, hogy a magyar parlament felett fenhatóságot gyakoroljon. Ez lehet arrogancia. De osztrák történelmi tradíciókon alapszik. A chlopyi hadiparancs *nagy egységre* beszél. Ilyen nincs! A nagy egész törvényhozása a Reichsrath; a mely miniket tartománynak néz. A magyar államférfiak gyávasága miatt mernek az osztrákok hatalmaskodni. (Tetszés.) Az a bajunk, hogy nincsenek államférfiaink. Hogy a többség egymással veszekszik ahelyett, hogy velünk találkoznék. A nemzet becsületének védelmére együtt kellene törekedni. A hadseregben az általános védkötelezettség óta még inkább germanizálnak és még inkább császáriává akarják tenni azt. 67 óta a hadsereget idegenné, németté, császáriává tették! Ha most nem ábrándult ki a többség abból, hogy a hadseregben a magyar szellem érvényesülhet, akkor ott ámitók ülnek. Mi pedig sem ámitók, sem ámitottak lenni nem akarunk, hanem ragaszkodni fogunk nemzeti jogainkhoz, amíg csak le nem tipornak. (Taps, éljenzés.)

Szünet után

(A szabadelvű párt javaslata.)

Andrássy Gyula gróf szólal fel: A chlopyi hadiparancs országszerte nagy izgalmat keltett.

Olay Lajos: És méltán!

Andrássy Gyula gróf: Méltán! Mi is felszólalni szándékoztunk ebben a dologban, de a kormány a király nevében tett nyilatkozatai meggyőztek arról, hogy a királynak alkotmányos szándéka nem volt. Ezután felolvassa azt a határozati javaslatát, amelyet a szabadelvű párt utolsó előtti értekezletén benyújtott. (Élénk tetszés, helyeslés jobbról.)

Felkiáltások a szélbalon: Tűzzük ki napirendre!

Apponyi kijelentette, hogy Andrássy beterveztett javaslatát kinyomatja, kiosztatja és annak idején napirendre kitűzi.

Ezután

Hock János kezdett szólni. Beszédének elején történelmi visszaillesztést vet a dinasztia

viselkedésére, hogyan foglalta el a Habsburg-ház a trónt, és hogyan erősítették meg a trónt különböző vesztegetésekkel. Hock azután a *nemzeti nyelv* védelmére kelt, ami — ugymond — egy nemzetnek tulajdonképpen megjelentkezése. Végül hazafias aggodalommal keresi a kibontakozás útját. O sem a „*sohá*”-nak, sem a „*most*”-nak nem barátja. Az ellenzék felfogása is az, hogy a magyar vezényszónak csupán jogi és tövényes megállapítását kívánja most, de időt ad az életbeléptetésére, csupán annak precizizálását kéri. Hock azt hiszi, hogy kompromisszum útján kell keresni a kibontakozást.

(A miniszterelnök beszéde.)

Hock János beszéde után vált az ülés rendkívül izgatottá. *Khuen-Héderváry* Károly miniszterelnök állott föl nagy várakozás közben, hogy Körber támadásaira reflektáljon.

Khuen-Héderváry Károly: Ugy fogja föl Körber nyilatkozatait a hadseregről, hogy ő csak azon jogokat kívánta megóvni, a melyeket neki az 1867. évi XII. törvényeikk biztosít. Csak így lehet és szabad magyarozni Körber nyilatkozatait.

Itt már elementáris erővel tört ki az ellenzék zúgolódása:

— *Ne kerüljessen!*

— *Bátorság kell egy miniszterelnöknek!*

— *Hallatlan! Ily magyarozat! —* zúgott a baloldal.

Egyszerre besüvitett a zajba a *szabadelvű* pártból *Ivánka Oszkár* hangja:

— *Vissza kell utasítani! Nem magyarozat kell, de visszautasítás! Visszautasítást kérünk!*

Khuen-Héderváry Károly gróf: Semmiféle oly magyarozatot nem fogad el, a mely a magyar alkotmány szellemével ellenkezik.

Erre újból kitört a pokoli lárma. A miniszterelnök nem folytathatta beszédét. Egymást követték a közbeszólások:

— *Körber nem így bánt el velünk!*

— *Ne kezttyüs kézzel nyuljon Körberhez!*

— *Ez nem elég! Más feleletet kérünk!* — hangzott a baloldaról.

Khuen-Héderváry Károly kijelentette végül a leghatározottabban, hogy ő Körberrel katonai ügyekben sohasem tárgyalt.

Erre, óriási zajban, *leült helyére*. A miniszterelnök beszéde nagy visszatetszést keltett a *szabadelvű* pártban, de látni lehetett, hogy a *szabadelvű párt* nagy részét se *elégíti ki*. A *szabadelvű párt* részéről szó nem igen hangzott, de egyik-masik képviselő heves gesztikulációval árulta el, hogy *nem ért egyet* a miniszterelnök nyilatkozataival.

(Diskurzus a miniszterelnökkel.)

Ez idő alatt *Dániel Gábor* alelnök vezette a tanácskozásokat. Azonban hirtelen fölsietett az elnöki emelvényre *Apponyi Albert* és átvette az ülés vezetését.

A miniszterelnök után

Pichler Győző szóialt föl. Kemény hangon mondotta el, hogy a függetlenségi párt, de alkalmasint az egész nemzet egyebet várt Magyarország miniszterelnökétől, az osztrák beavatkozással szemben, mint ilyen limonédés nyilatkozatot.

Már *Pichler* beszéde alatt hangzottak helyeslő nyilatkozatok a jobboldalról. *Szentiványi Árpád*, a *szabadelvűpárt* alelnöke *nehány szót váltott a miniszterelnökkel* és kezeinek mozdulataival világosan elárulta, hogy *rosszalja az imént hangzott miniszterelnöki nyilatkozatokat*.

(A kormányt leszavazták.)

Ezután következett az ülésnek szenzációja, oly esemény, amely még nem volt

a magyar parlamentben: a kormányt a többség nyílt ülésen leszavazta, s ezzel megbukatta.

Kossuth Ferenc emelkedett szóláshoz. Az ország érdekében kéri a Házat, — ugymond — adjon alkalmat, hogy a miniszterelnök nyilatkozata bírálata tárgyává tétessék. E végből indítványozza, hogy a Ház holnap ülést tartson.

Szentiványi Árpád ekkor tért vissza a miniszterelnökkel való rövid beszélgetés után helyére, és menetközben, az ülésterem közepéről zajos szóval és *élénk gesztussal helyeselte Kossuth indítványát*.

Apponyi Albert elnök föltette a kérdést, hogy elfogadja-e a Ház *Kossuth* Ferenc indítványát?

A terem valamennyi oldaláról zajosan hangzottak a helyeslések. Nyilvánvaló volt, hogy a többség elfogadja *Kossuth* indítványát, *Apponyi* erre való tekintettel nem is rendelte el a szavazást. Konstatálta a többséget, és ezzel enuniciálta, miszerint a Ház *holnap délelőtt tíz órakor ülést tart*, a melynek tárgya a miniszterelnök nyilatkozatai fölött való vitatkozás.

(A szavazás.)

A függetlenségi párt tagjai már kifelé tódultak, de megállította őket a jobboldalról hangzó kiáltás:

— *Szavazást kérünk!*

Ugy látszott, hogy *Héderváry* is óhajtja, hogy a Ház annak rendje és módja szerint szavazzon *Kossuth* Ferenc indítványára fölött.

Apponyi Albert elnök kijelentette, hogy ő már enuniciálta a határozatot és a házszabályok szerint csak úgy rendelheti el a szavazást, ha mindenki kívánja.

Erre minden oldalról sürgették a szavazást, a melyet *Apponyi* el is rendelt.

Erre nagy izgatottságban, hosszú időre emlékeztetés jelenet történt. A függetlenségi párt és néppárt tagjaival együtt *felemelkedett helyéről a szabadelvű párt zöme és elfogadta Kossuth indítványát*.

A kormány leszavazása nagy meglepetést keltett. Akik hirtelen megolvasták az ülve maradtak számát, konstatálták, hogy *a kormánynyal, annak tagjai és az államtitkárokon kívül ahg szavaztak tizenötön*. Körülbelül ezek szavaztak *Kossuth* javaslata ellen. Az összes miniszterek, *Gromon* Dezső, *Nemeskéri Kiss Pál* és *Bernáth Géza* államtitkárok, *Perczel* Dezső, *Klobusiczky* János, *Szájbély* Gyula, *Miklós* Udön, *Angyal* József és mások.

E szenzációs szavazás után *Apponyi* újra konstatálta a határozatot, s ezzel a történelmi nevezetességű ülésnek vége volt.

Khuen-Héderváry lemondott.

A képviselőház izgatott ülése után *Khuen-Héderváry* gróf Budára hajtattott a miniszterelnöki palotába, a honnan csakhamar visszatért a képviselőházba.

Késő délutánig tanácskozott itt a miniszterekkel és politikai barátjaival. Ezen tanácskozások befejeztével ismét a miniszterelnöki palotába hajtattott. Innen *táviratilag jelentette be a királynak, hogy a miniszterelnökségről lemond, kérve kegyes felmentését*.

Ennek következtében *Khuen-Héderváry* gróf *holnap nem is utazik Bécsbe*, mint tervezve volt, hogy ott a király oldalán a cár fogadtatásánál képviselje a magyar kormányt, hanem Budapesten marad és

megjelenik a képviselőház holnapi ülésén, melyen hivatalosan is be fogja jelenteni lemondását.

A kabinetiroda választól függ, hogy Héderváry mikor megy a királyhoz. Miután azonban a király holnap a cárt fogadja és előreláthatóan nem lesz ideje arra, hogy a magyar válsággal foglalkozzék, nem lehetetlen, hogy Héderváry nem is megy Bécsbe. Ugy is azt tervezték, hogy a király szombaton Budapestre érkezik és hozzálát a válság megoldásához.

A mai ülésen történtek után valószínű, hogy a király hamarabb is Budapestre jön, hogy több államférfi tanácsát meghallgassa.

A miniszterek a további teendők megbeszélése végett rendkívüli minisztertanácsra jöttek össze a miniszterelnöki palotában.

Khuen-Héderváry gróf estefelé megjelent a szabadelvű pártkörben, a hol ép a katonai program ügyében kiküldött kilences bizottság ülésezett. Ott kijelentette, hogy a koronának táviratilag bejelentette lemondását, hogy semmi körülmények között nem marad a kormányelnöki székben.

A kormány-buktatás hatása.

A félhivatalos Magyar Nemzet ma esti vezércikkében a következőket írja:

„A mai eseményekkel a már ugyanis végtelenül bonyolódott helyzet újabb komplikációval súlyosbodott. Hogy miképpen fejlődnek tovább a viszonyok, a jó Isten a megmondhatója. Minden esetre meggondolt és józan tényezők legvégső erőfeszítésére van szükség, hogy a válság rettenetesen aggasztó jelei dacára a kibontakozást megkeressék és megtalálják.“

A Magyarország ma esti száma írja a következőket:

A meglepetésekben és fordulatokban gazdag válság ma önmagát multa felül. Ez Khuen-Héderváry gróf második bukása már, és egyuttal az első eset, hogy a magyar parlament nyílt ülésben bukhat kormányt. Így még nem bukott miniszterelnök. A leszavazott miniszterelnöknek a parlamenti és az alkotmányos szabályok szerint ie kell mondania.

A szavazás után Plósz miniszter azt kérdezte Hédervárytól:

— Tudod-e, hogy ez mit jelent?

— Tudom, — felelte Héderváry — és le fogom vonni a konzekvenciákat.

A képviselőház ülése után minisztertanács volt. Magának a kabinetnek nem kellett határozatot hoznia, mert volta-képpen csak ideiglenes kormány.

Így a minisztertanács nem is foglalkozott egyébvel, csak azzal, hogy mi történjék a képviselőház holnapi ülésén.

A miniszterelnök a Nemzeti Kaszinóban ebédelt, a hol többek előtt kijelentette, hogy távirati uton beadta lemondását.

A lemondás részletei.

Khuen-Héderváry még a képviselőház ülésén kijelentette, hogy a többség ezen magatartásával szemben nem akar tovább megmaradni a miniszterelnökségben, mivel a kabinet feje, még ha magát ideiglenesen tekintí is annak, a célból, hogy

a helyzetet megoldja, csak akkor maradhat helyén ha tömör és megbízható többség áll a háta mögött.

Még a képviselőházban sürgőnyt fogalmazott a melyben a mai ülésen történt szavazás eredményéről ő felségét tudósítja és kéri, hogy miniszterelnöki áliásától mentse föl.

Délután fél hat órakor a kabinet tagjai a miniszterelnökség palotájában rendkívüli minisztertanácsra ültek össze, a hol Khuen-Héderváry lemondását formálisan is bejelentette. Röviddel ezután az írásbeli lemondó kérvényt Bécsbe, a kabinetirodába megküldték.

A többi miniszter kijelentette, hogy tejesen helyesli a miniszterelnök parlamentáris eljárását és példáját csak azért nem követik, mivel ők a maguk lemondását már augusztus 28-án benyújtották.

Közvetlen a minisztertanács előtt Khuen-Héderváry a szabadelvű pártkörbe ment, melynek Deák-szobájában a tegnapi értekezlet által kiküldött kilences bizottság tagjai összeültek. Ezt a bizottságot tudvalevőleg avval a feladattal bízták meg, hogy a miniszterelnökkel egyetértve állapítsák meg a párt katonai programját.

A miniszterelnök átment a nagy termen, ahol sok képviselő volt egybegyűlve, anélkül, hogy valakivel egy szót is váltott volna. Belépett a kilences bizottság tárgyalási termébe és kijelentette, hogy a képviselőházban ma történtek után beadta lemondását, s így a bizottság tárgyalásain részt nem vehet.

Szell Kálmán, a bizottság elnöke, ezen váratlan incidens fölött sajnálatának adott kifejezést és érthetőnek találta, ha a miniszterelnök a bizottság tárgyalásaiban részt venni nem akar.

A bizottság dacára az eseményeknek azt határozta, hogy a tárgyalásokat megkezdi és az elvállalt feladatot megoldja.

A bizottság a miniszterelnök távozása után megkezdte a tárgyalásokat.

Khuen ezután a társalgó termen ismét áthaladt anélkül, hogy a jelenlevőkre csak egy tekintetet vetett volna. A pártból a miniszterelnökség palotájába hajtatott, a hová a többi miniszter őt követte.

A szabadelvű pártban.

A szabadelvű pártban közvetlen Khuen távozása után köztudomásu lett, hogy a miniszterelnök beadta lemondását, és hogy ma este nem fog Bécsbe utazni, hanem Budapesten marad, hogy a képviselőház holnapi ülésében beadja lemondását és kérje a Házat, hogy tanácskozásait mindaddig függessze föl, a míg az új kabinet megalakul.

A mai szavazás híre a legnagyobb szenzációt keltette. Egyesek, közöttük olyanok is, a kik Kossuth javaslata mellett szavaztak, nagyon sajnálták, hogy a váratlan incidens ily súlyos következményekkel járt, míg mások örömet fejezték ki akciójuk sikere fölött.

A kik Kossuth javaslata mellett szavaztak, úgy vélték, hogy Héderváry megtagaríthatta volna a mai verességet, miután a szabadelvű párt tegnapi konferenciáján ki lett mondva, hogy a kormányelnökre bizza, akar-e Körber nyilatkozatairól a Házban beszélni. A miniszterelnök tehát hallgathatott volna, ha rá nézve kellemetlen volt Körber fellépését elítélni. Ha azonban szó-

lásra jelentkezett, nem lett volna szabad Körber beszédét csupán egyszerűen értelmezni és interpretálni, hanem kötelessége tett volna az osztrák miniszterelnök jogtalan beavatkozását a mi ügyeinkbe erőlyesen visszautasítani. O ezt nem tette; még csak rosszalását sem fejezte ki. Csak természetes, hogy beszédével nem voltak megelégedve és a szabadelvű párt egyrésze az ellenzékkel egyetértettabba, hogy a ki nem elégitő választ további diskusszió tárgyává teszi.

Azonban sokan a pártkörben azon véleménynek adtak kifejezést, hogy a mai szavazás nem véletlen szülte, hanem hogy az ellenzék és a többség elégedetlen elemei ezt a puccsot Khuen-Héderváry ellen már tegnap előkészítették.

Kristóffy József elmondta, hogy ő a miniszterelnöknek már tegnap a konferencia után megjósolta, hogy ilyesmi fog történni, t. i. hogy a volt nemzeti párt tagjai a legelső alkalommal cserben hagyják és hogy az ó-szabadelvűek egy részében sem bizhatik. Ez a jóslat sokkal hamarabb teljesült, mint gondolták volna.

Különben ez a mai puccs nem történet volt volna meg, ha Apponyi nem segédkezett volna. Apponyi egy csöppet sem titkolta elégedetlenségét a miniszterelnök nyilatkozata fölött.

A szabadelvű párt más tagjai is nyíltan kimondták véleményüket.

Szentiványi Árpád kijelentette:

— Kis fazékban nem lehet ökröt sütni.

Ilyen tehetséggel nem lehet valaki Magyarország miniszterelnöke.

Kubinyi Géza mindjárt a beszéd után a miniszterelnökhöz fordult és azt mondta neki:

— Ha Körbernek szemtelen támadását nem tudod erőlyesebben visszautasítani, nem számíthatsz a szabadelvű párt támogatására.

Hangoztatták, hogy magyar felelős miniszterium fennállása óta ma történt először, hogy egy kormányt maga a parlament ejtett volna el és természetes, hogy ez a ritka esemény ma a liberális pártkörben, hol a következmények sokkal közvetlenebbül voltak megérezhetők, élénk diskusszió tárgyát képezte.

A különböző nézetek képviselői közt a klubban érdekes jelenetek voltak. Szentiványi Árpád és Nopcsa Elek báró élénk szóváltásba elegyedtek a mai szavazás miatt.

A veszekedők közé oda állott Wlassics Gyula miniszter és azt mondta:

— Maradjatok csak tovább is együtt ily szep békeségben . . .

Különben Wlassics volt a miniszterek közül az egyedüli, aki a klubban este megjelent.

A miniszterelnök kérésére felkérte a szabadelvű párt tagjait, hogy holnap ne folytassák a diskussziót a mai miniszterelnöki nyilatkozat fölött. Ezt legtöbben meg is ígérték, bár sokan szerették volna a vitát holnap is folytatni.

Ha azonban ez megtörténnék, akkor holnap furcsa eseménynek volna színhelye a magyar parlament.

Khuen-Héderváry gróf ugyanis lemondásának bejelentése után miniszteriumával együtt elhagyja a képviselőházat. A tárgyalás miniszterium nélkül fog tovább folyni.

A katonai program.

A szabadelvű párt kilences bizottságának ülésén kijelentették, hogy a bizott-

ságnak most már nem csupán a katonai programot kell megállapítani, hanem ezen program alapján a *miniszterelnököt is*; ez azt jelenti, hogy csak az lehet miniszterelnök, a ki e pártprogram keresztvitélére vállalkozik. Ezért a bizottság munkáját siettetni, hogy az új miniszterelnök kész helyzettel álljon szemben. Az a kérdés csupán, hogy sikerülni fog-e a pártot ily program alapján egyesíteni.

Hódossy Imre, Bolgár Ferenc és Andrássy Gyula remélik, hogy lehetséges lesz; Szell Káimán már pesszimiztikusaóban fogja föl a helyzetet.

Magáról a tárgyalásról a bizottság tagjai szoros titoktartást fogadtak, úgy, hogy abból semmi se jutott nyilvánosságra.

A függetlenségi párt Kossuth Ferenc elnöklésével értekezletet tartottak, a melyen elhatározták, hogy holnap mindenestre folytatják a miniszterelnök kijelentése fölött a vitát; ha a miniszterelnök nem jelentené be lemondását, Kossuth bizalmatlansági indítványt fog tenni. Azonban erre — a ma este történtek után, kétségtelenül nem kerül a sor.

Mi fog történni?

A szabadelvű pártban a történtek után az a nagy kérdés: *mi fog most már történni?* Senki erre biztos feleletet adni nem tud. Sokan attól félnek, hogy az országgyűlést hosszabb időre elnapoják. Mások szerint a helyzet megoldására egyedül Szell Káimán illetékes. Szell ezzel a véleményével szemben a leghatározottabban kijelentette, hogy mostani rezervált helyzetből semmi körülmények között sem lép ki.

Míg a király új miniszterelnököt jelöl ki, elbreláthatólag, hosszabb idő telik el. O felsege holnap, reggeli után Schönbrunnból vadászni megy a cárral Müritzegbe, honnan két nap múlva tér vissza. Királyi döntés így e hét vége előtt nem várható.

Az adózás megtagadása.

Debrecenből táviratozzák: A város mai közgyűlése Márton Imre indítványára egyhangulag, óriási lelkesedéssel elhatározta, hogy a város adóhivatalaiban az állami adó beszédését megtiltja.

Szerencsen, amint onnét jelentik, hasonló határozatot hoztak.

Ausztriában soroznak.

Bécsből táviratozzák: A *Wiener Zeitung* az 1903-ik sorozási év ujoncainak besorozására vonatkozólag a következő 1903. szeptember 28-iki törvényt teszi közzé:

„Birodalmi tanácsom mindkét házának hozzájárulásával elrendelem a következőket:

1. §. A kormány felhatalmaztatik a hadsereg és haditengerészet ujoncállományából, amelynek megajánlása az 1903. február 26-iki törvénnyel (birodalmi törvénytár 53. sz.) történt, számszerint 59.024 ujoncot besoroztatni. A hadsereg (haditengerészet) számára való felemelt ujoncszám besorozásának engedélyezése a törvényhozásnak marad fenntartva.

2. §. Ezen azonnal életbelépő törvény végrehajtásával honvédelmi miniszterem bizatik meg, aki a hadügyminiszterrel egyértőleg tartozik eljárni.

Bécs, 1903. szeptember 29.

Ferenc József, s. k.

Koerber, s. k.

Weltersheimb, s. k.

TÁVIRATOK.

Ujone szaporítás Németországban.

Berlin, szeptember 29. A birodalomgyűlés ülészsaka december 1-én kezdődik. A kormány mindjárt az első ülésen törvényjavaslatot fog előterjeszteni a katonai létszám szaporítása céljából. A létszámemelés, hír szerint, tizezer főre fog rugni.

A macedón zavarok.

Szófia, szeptember 29. A miniszterelnök a macedón-küldöttség szónokának, *Proto Gerovnak* beszédére azt válaszolta, hogy a bolgár fejedelemség jog és méltányosság alapján fog eljárni. A küldöttség ezzel a válasszal nem volt megelégedve és vezetőjük azt mondta a miniszterelnöknek, hogy eféle hitegetésben nem biznak.

Belgrád, szeptember 29. Üszkübből jelentések érkeztek, hogy a bolgár bandák nagy verontásra készülnek a keresztények ellen. A vérfürdő aznap lesz, mikor a cár Bécsbe érkezik.

A szerb kormányválság.

Belgrád, szeptember 29. Gruics Száva, akit a király kabinetalakítás-sal bizott meg, ma ideérkezett.

A politikai válság Radnán.

Megadták a nemzeti követeléseket.

Ez még semmi: Körber megbukott! VÁRJÁK A MEGERŐSÍTÉST.

Ki játszik a radnai honfi-szivekkel?

ÁMBÁR MÉG MEGLEHET.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, szeptember 29.

A politikának legszenzációsabb rémhírei rendszeren nem az események központján, hanem messze a periferiákon támadnak életre. Például — és ezt nem tréfaképpen mondjuk — a múlt héten a kurticsi tudósító kérdezte tőlünk telefonon:

— Itt az a hír van elterjedve, hogy Péter királyt megölték . . . Igaz ez?

A mire mi illetékes forrást játszottunk és jelentettük, hogy egy évben két királyt megölni: több, mint amennyit a kicsi Szerbia megérdemel. Annak idején Ujpanáról adták hírvül, hogy Dreyfust francia hadügyminiszterre fogják kinevezni. A nacionalisták örök szegyene, hogy az ujanai hirt nem engedték valóra válni.

Most is a válság legszenzációsabb híre Radnán és Lippán kaptak. A mint ottani tudósítónk írja, hétfőn este kilenc órakor távirat érkezett a radna-lippai állomásra, a mely a következőket tartalmazta:

„O felsege nemzeti követeléseket megadta Koerber megbukott.

A hír különösen ma reggel szájról-szájra járt Radnán és Lippán, a hol az összes pártáryalatok lelkes örömmel fogadták. Az igazságában senki se kételkedett: hisz olyan természetes. Sőt sokan már kombinálták, hogy mint történhetett ez a fordulat. Némelyek azt beszéltek, hogy a király leült Khuen-Héderváryval meg Körberrel ferblizni. Khuen azt mondta:

— *Hivok*: nemzeti engedményeket.

— *Megadom*, felelte a király.

Osztottak: Khuennek kunsztja volt, a királynak meg csak harminc. Így hát a követeléseket megadták. Körber, a kinek csak huszonkilenc volt, bukott.

Mások szerint a királyt nagyon bántotta Barabásnak közbeszólása, a melylyel az ő szavaiban kételkedett. Pozitív adatok állították, hogy

a király hétfő délelőtt, nagy titokban magához hivatta Barabást és azt mondta neki:

— Ej, Béla, Béla! Nessi Pálnak hiszel, Kristyóry Mukinak hiszel, az egész szabadkőmives asztalnak hiszel, — csak ép nekem nem hiszel? . . .

Barabás — így mesélték aradnaiak, itt is kuruc maradt.

— Hinnék, felséges uram — mondta — ha bizonyoságot adna a szavaira.

A király így felelt:

— Ha csak ez kell, ezt is megteszem. Megadom a nemzeti engedményeket.

Volt azután olyan verzió, hogy kiderült, miszerint a király eddig nem volt helyesen informálva, hogy a magyarok mit kérnek. (A hadiparancsol és meghamisítva tette közzé Bolfrass.) Mikor megtudta, így szólt Khuen-nek:

— Hát csak a vezényszó, kedves Héderváry? Hát mért nem szól?

De természetesen egyik kombináció se vallotta magát annyira autentikusnak, hogy ne várták volna a megerősítést. Nagy-nehezen azután bevánszorgott az egyébkor gyorskerékű aradi személyvonat. Szétkapkodták az aradi lapokat, keresték előről, visszaról. Sehol semmi a szenzációkról.

— No, ezek ugyan elmaradtak a világtól

De a mikor végigolvasták a lapokat, és az események megdönthetetlen logikája bizonyította, hogy a nemzeti követelményeket nem adták meg, és hogy Körber is áll, mint a pitagoreszi tétel: akkor már a táviratban kezdtek kétkedni. Ugy látszik, valakinek kedvetelt abban, hogy a radnai, meg a lippai szivekkel csuf játékot üzzön és hívságos örömet szerezzen a nemzeti vágyakozásnak.

Sokan azzal vigasztalódtak, hogy a mi még nincs, meglehet. De akkor Radna-Lippán már senki se fogja hinni . . .

SZÍNHÁZ ES IRODALOM.

A színház műsora:

Csütörtök: Hunyadi László, opera. (Páratlan bérlet.)

Péntek: Hunyadi László, opera. Pevny Irén és K. Németh János felleptével. (Páros bérlet.)

Szombat: Drótostót, operetta. (Páratlan bérlet.)

* Az első hét műsora. Zilahy Gyula igazgató ma állította össze az első, bár csonka színházi hét műsorát. A téli szezont a társulat tudvalevőleg a „Hunyadi László” operával nyitja meg. A további műsor a következő: pénteken „Hunyadi László” Pevny Irén és K. Németh János felleptével, szombaton a „Drótostót.”

* Szezonnyitás előtt. A bérlő közönség érdeklődése, hogy a megnyitó előadás már október elsején kezdődik, fokozatosan emelkedik és Gonda László színházi pénztárost, ki a bérleteket eszközli, a vidékről is számosan keresik fel levélileg, hogy páholyokhoz juthassanak. Gonda értesíti azokat, a kik bérelni óhajtanak, hogy ugy alsó, mint első emeleti páholyok kaphatók még páros bérletre, melylyel a bérlők jogot is szerezhetnek magoknak. De van az első emeleten nagy és kis páholy is páratlan bérletre ugyszintén támlásszékek I. II. és III. rendnek, jó sarok ülésekkel. Bérelni lehet október 2 káig a színházi pénztárnál 100—100 páros vagy páratlan előadásra. Jegyek a megnyitó előadásra szerdán reggel 9 órától válthatók és mint azelőtt, előjegyzések a pénztárnál el nem fogadnak, minthogy bármely előadásra jegyet a megelőző napon reggel 9-től már lehet váltani. Szinlap-bérlet naponkint házhoz hordva egész időnyre 4 korona, bérelni lehet csakis nyugta mellett szintén a színházi pénztárnál vagy a szinlap kihordóknál. Szinlapra csak is bérlők tarthatnak igényt.

* Hangverseny a gyereki szegénygyermekok javára. Szép és nemes feladatra vállalkoztak a Gyorokon és környékén lakó emberbarátok. A szenvedő gyermekek fájdalmát igyekeznek enyhíteni s ezen célból október 3-án este Gyorokon a Nádasdy kastélyban igen érdekes és tartalmas hangversenyt rendeznek. A közreműködők mindmegannyian kiváló tehetségűek s ez biztosítja a hangverseny művészi színvonalát. A rendezőségnek a közreműködésre sikerült megnyernie: *Budics* Mátyást, *Dáni* Jánost, *Geiss* Sándor és *Zoltay* Mátyást, kik az uri banda száma helyett *Schubert* a) moll koncert darabját fogják játszani. Az említettek művészi tudása nagyban biztosítja a sikert. Az érdekes hangverseny teljes műsora a következő:

1. Capriccio hangverseny. Két zongorán előadják: *Molitorisz* Böske és *Kaletzky* Vilma.
2. Magyar népdalok, éneklő: *Varga* Ilona.
3. Schubert a) moll darabja előadják: *Budics* Mátyás, *Dáni* János, *Geiss* Sándor és *Zoltay* Mátyás.
4. Enekszám. Előadja: *Raskó* Géza, a Népszínház tagja.
5. Hegedű szóló. Előadja *Leitner* Kálmán.
6. Monológok. Előadja: *Zilahy* Gyula.

Az aradi piac drágasága.

(Kivíteli adó.)

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, szeptember 29.

A város jövő évi költségvetésének tárgyalása a hármass bizottságban általános kedveltséget keltett, miután a számadatok megdöntetlenül követelték, hogy a pótdót a jövő esztendőre, újabb három százalékkal emelni kell. Mint minden esztendőben, most is szóba kerültek az új jövődelmi források, melyek révén a város terhein könnyíteni lehetne. A városi tűzbiztosítás, a külföldi ásványvizek megadóztatása mellett hosszabban foglalkoztak a már ismeretes *kivíteli adó* eszméjével.

Deutsch Bernát vetette fel az eszmét, s érvelt amellett, hogy a kivitel megadóztatása tetemes jövedelmet hozna a városnak.

Edvi-Ilés László egyuttal más szempontból is helyesnek tartja ezt az adó-tervet. A polgárság érdekeinek védelme szempontjából. Jelenleg mindent kivisznek a piacról, rendkívül megdrágítván az árakat, főképpen a baromfit. Egyesek meggazdagodnak ezáltal, a polgárság pedig megsínyli az idegen vásárlókat.

Sarlot Domokos főkapitány igazolja ezen állítást, s úgy véli, a bajon csak a kivitel megadóztatása segíthet.

Steiner Jakab: Ugy halija, hogy a forgalmat meg akarják nehezíteni. Ha a nagyvásárlóknak lehetetlenné teszik, hogy Aradon szerezzék be szükségleteiket, akkor a városon kívül fognak összevenni mindent. A baromfit nem Aradon nevelik s be sem hozzák, ha majd nem tudják eladni. A város azután elesik a helypénztől s a forgalommal járó jövedelemtől. Indítványozza, hogy a tervet vessék el.

Fényes Dezső: A nagyvásárlók a közönség rovására gazdagodnak. A közterhekhez ennek fejében nem járulnak hozzá, pedig itt ugyan csak meg kell adózni mindenért.

Avarfy Ferenc: Ha az új adót behozzák, úgy jár a város, mint a gabonapiaccal. A baromfi piac is Új-Aradon lesz, vagy más közeli községben.

Varyassy Lajos: Egy bizottság foglalkozik e kérdéssel, s pénteken ülést tart. Várják meg annak eredményét.

Sarlot Domokos főkapitány: Nem tart attól, hogy a nagyvásárlók elmaradnak az aradi piacról. Arad megállapodott központ, hovájösszpontosulnak az elárusítók.

*Intitőr*is Kálmán polgármestertől: Attól, hogy nem lesz behozatal egy oiy városba, melynek 52.000 lakosa van.

Glück Károly: Hozzájárul az új adó behozatalához, de méltányosnak tartja, ha azt nemcsak a baromfi terjesztik ki. Felemlíti, hogy például a borjut is összevásárolják az idegenek.

A bizottság végül az eszmét magáévá tette, és az új adó behozatala iránti javaslat megtelével megbizta a tanácsot.

Hogyan bukott meg Khuen?

(A szavazás részletei.)

— Az Aradi Közlöny távirati értesülése. —

Arad, szeptember 29.

A képviselőház mai ülésén lefolyt törvényhatósági szavazás minden részletében elsőrendű érdekessége a napnak.

A politikai intrikák és kulisszatitkok ismerői azt mondják, hogy *Khuen-Héderváry* gróf leszavaztatása előre megállapítva, tervszerűleg történt, s hogy a parlamenti csinyben az ó-szabadelvének és a nemzeti pártnak egyaránt része volt. Ezzel szemben mások azt bizonyítgatják, hogy a leszavazás váratlanul jött.

Két órákor, a mikor *Khuen-Héderváry* beszédét befejezte, körülbelül százötven képviselő volt csak jelen. A szabadelvű párt tagjai közül legtöbben eltávoztak, mert azt hitték, hogy most már semmi különösebb fontosságú dolog nem történik.

Kossuth indítványa és a szavazás váratlanul történt. A szabadelvű párt tagjai közül *Kossuth* indítványa ellen, — tehát a miniszterelnök mellett csak mintegy harmincan szavaztak, közöttük:

Hieronymy Károly,
Perczel Dezső,
Münnich Aurél,
Hegedüs Loránt,
Manaszgy György,
Szulyovszky Dezső,
Mandel Pál,
Eszterházy Kálmán gróf,
Karácsonyi Aladár gróf,
Klobusiczky János,
Bonczá Miklós,
Papp József,
Kammerer Ernő,
Csávossy Béla,
Norcsa Elek báró,
Rónay János és
Zselénski Róbert gróf.

Továbbá három államtitkár:

Gromon Dezső,
Bernáth Géza,
Nemesskéri Kiss Pál.

És a miniszterek.

Zselénski Róbert gróf volt a nemzeti pártiak közül az egyetlen, a ki *Kossuth* indítványa ellen szavazott. A többi jelenlevő *Kossuth* indítványára szavazott.

A néppárt tagjai közül

Zichy Aladár gróf és
Rakovszky István

szavaztak *Kossuth* indítványa ellen, a többi mellette. Így jött végre a többség, amely a válságot okozta.

Mint bennünket közelebbről érdeklő tényről említjük meg, hogy *Salacs* Gyula, Aradváros országgyűlési képviselője szintén jelen volt a szavazásnál és *Kossuth* javaslata mellett adta le szavazatát.

HIREK.

Oktober hatodika.

— Meghívó az aradi gyászünnepre. —

Arad, szeptember 29.

Borongós őszi nap. A feikelő nap halvány sugarai nem törik át a sűrű, nehéz ködöt, mely fáradtan, álmosan nehezedik az aradi vár sötét silhouettjeire. Minden szomorú, minden csöndes. Csak egy varju éles villogása tör meg a csendet...

De mi ez, lövések tompa moraja zug át a ködös levegőn, a gyilkos hóhér egy utolsót ránt a kötélre és tizenhárom hős, tizenhárom félisten lelke röppen el, száll fel a magasba, fel a magyarok Istenéhez.

Ötvennégy esztendeje már, hogy e szomorú napon könybe lábad minden magyar ember szeme, ötvennégy éve sirunk e napon, mely utolsó, disszonáns akkordja volt a dicsőségesen fényes szabadságharcnak. Gyászos, fenségesen szomorú nap ez. Gyászolunk, komoran, busan, hajtjuk le fejünket és zokogva szakad fel keblünkől az elfojtott keserűség, mely boszuért liheg a tizenháromért. Sirunk és ünnepelünk. Megünnepeljük, meggyászoljuk a szent napot, október 6-ikát.

Az aradi gyászünnepre ma a következő meghívást bocsátotta ki a nemzeti ünnepségeket rendező bizottság:

Arad polgársága az igaz kegyelet érzetével, hazafias lelkesedéssel ünnepeli meg 1849. október 6-ának gyászszal, de egyben dicsőséggel teljes évfordulóját.

Folyó évi október 6-án nemzeti gyászünnepeket rendezünk, melyekre Aradváros hazafias közönségét e helyen is tisztelettel meghívjuk.

Aradon, 1903. szeptember hó 29-én.

A nemzeti ünnepélyeket rendező bizottság nevében:

Kovács Vince,
elnök.

Az ünnepély gyászmisével kezdődik.

A gyászmisét a főt. Minorita atyák új templomában reggel 9 órákor fogják a Mindenhatóknak bemutatni.

Az összes igen érdemes hatóságokat, testületeket, egyesületeket és a tanuló ifjúságot megkérjük, hogy háromnegyed 9 órára az új róm. kath. templomba jöjjenek el.

Az istentisztelet után a hatóságok, testületek és a nagyközönség a vértanuk szobra elé vonul, ahol az ünnepély folytatása lesz.

A vértanuk szobrától a közönség zene mellett a vesztőhelyhez záródik, hogy a halhatatlan Felistenek emlékének áldozzon.

Tolvaj vasuti gyakornok.

— Az aradi rendőrség közlése. —

Arad, szeptember 29.

A rendőri újság egy elegáns külsejű, rokonszenves arcú, szőke fiatal ur arcképét közli a letartóztatandók között. A csinos ur, a ki ellen az aradi és nagykanizsai rendőrség adott ki körözést, valaha vasuti gyakornok volt, de ezt a foglalkozását fölcserélte a sokkal jövedelmezőbb tolvaj-mesterséggel.

Az arckép alá irt körözés így hangzik:

Mózer Antal 31 éves volt vasuti gyakornok, közép magas, vézna, sápadt arcú, szőke bajszú, ruházata sötétkék, sárga cipőt és sötét kaucuk köpenyt visel, beszél magyar és német nyelven, — *Major* és *Mayer* Antal álnévek alatt felkeresi a nagyobb vidéki városokat, magánszemélyeknél lakást főlvéve, kisebb-nagyobb lopások után megszökik. Leginkább Győr, Arad, Sopron és Nagykanizsa városokban járt.

Körözést adott ki ellene az aradi és nagy-

kanizsal rendőrség. Feltalálás esetén letartóztatandó.

A rossz utra tért, értelmes fiatalember ellen több ur család tett az aradi rendőrségnél panaszt. Mózer mindegyiknél rövid ideig volt lakáson, azután nemcsak a házbérrel maradt adós, hanem a házigazdát meglopva. A rendőrség erőiesen kutatta, de akkor már Aradon nem volt semmi nyoma.

— **A városi tisztviselők az állami adó ellen.** Az állami adó fizetése ellen az aradvárosi tisztviselők nagy része tiltakozik. Nyugtáikra, melyeket a főszámvevő számfejt, ráírták, hogy az állami adójuk levonásába nem egyeznek bele. **Bund** Henrik főszámvevő ennek következtében a számfejtést megtagadta. A tisztviselők most a polgármester elé viszik ügyüket, mely teljesen törvényes alapon áll.

— **Damjanich özvegye.** Az egyetemi ifjuság a mint megirtuk, ez évben nagy díszvel ünnepli meg a vértanuk napját. Tegnap az egyetemi ifjuság előkészítő bizottságának két tagja tisztelgett **Damjanich** János özvegyénél is, hogy felkérje október 6-ki ünnepben való részvételre. Az ifjuság elnöksége úgy határozott, hogy nagy ünnepélyességgel négyes fogaton viszi a vigadóbeli ifjusági matinéra **Damjanich** tábornok özvegyét. A nyolcvanhárom éves matronát megghatotta ifjuságunk megemlékezése, de még sem vehet részt az ünnepen, mert ennek a rettenetes napnak az évfordulója magányában is annyira megtöri, hogy az aradi gyásznapra való visszaemlékezés fájdalomának súlyát csak alig képes elviselni.

— **Aradra se tudok már elmenni ezen a napon** — mondta az agg kora mellett is jó egészségnek örvendő urhölgy.

Az egyetemi ifjuság azonban a matinén is külön megemlékezik erről a dicső magyar aszszonyról: „Az álom” címen egy melodramát adnak elő, mely az ő gloriifikálása lesz.

— **A főkapitány fizetésemelése.** **Sarlot** Domokos, Aradváros főkapitánya nagyon megérdemelt emelésben részesült. Működését mindenkörön megbecsülte a város közönsége, ma azonban anyagi téren is méltánylást nyert az ő kiváló munkássága. A hármass bizottság a jövő évi költségvetést állapította meg mai ülésén, s mikor a tisztviselők fizetésének tételéhez jutott, felállott **Műlek** Lajos dr. s indítványt terjesztett elő. A város egy régi tisztviselőjének fizetésemelését hozza — ugymond — javaslatba. **Sarlot** Domokos főkapitányról szól, aki ifjúságától kedve a város szolgálatában áll. Jelenleg neki van a legterheőbb s legfelelősségteljesebb hivatala, melyet mindenkor nagy munkaszerettel s lelkiismeretesen töltött be. (Helyeslés.) Indítványozza, hogy az érdemek méltánylásául hozza a bizottság javaslatba a főkapitány fizetésének évi 1200 koronával való fel-emelését. Ezután **Institóris** Kálmán polgármester szólalt fel, s melegen ajánlva az indítvány elfogadását, méltatta a főkapitány érdemeit. **Varjassy** Lajos helyesli az indítványt, de természetesen tartja, hogy a fizetésemelés csupán **Sarlot** személyéhez fűződik. Hasonló a véleménye **Mittner** Józsefnek. A bizottság oly értelemben egyhangulag bevette a főkapitány fizetésemelését a költségvetésbe. **Sarlot** Domokost, ki ez ügy tárgyalása folyamán távol volt, mikor visszavért a terembe, zajosan megéljenzte.

— **Szent Mihály napja.** Ma kedden van, Szent-Mihály napja. Őszi ünnep. Ezt a napot hajdan hagyományos szokásként a kint való nép rendszeren megünnevelte, mert úgy vette, hogy ezután csöndes nyugalom vár rá addig, míg ki nem ragyog újra a tavaszi napsugár. Szent Mihály napja régen az időszámítás kiinduló pontja volt. Ekkor telt le a gaz-

dasági év s e naptól számították az utat. Ezen a napon járt le a cselédekkel való szerződés. Es lépett érvénybe az új. Ilyenkor tele voltak a korosmák s a hosszunyaku borosüvegek mellett kötöttek a szerződések, melyekhez nem kellett se toll, se tinta, se jegyző. Csak kézcsozás, becsületeszó és kész volt az egyezés, amit jobban betartottak akkor, mint ma, mikor pecsét alatt, tanuk előtt végzik mindezt. Ma is Szent-Mihály napjától számítja a gazda az őszt, amely időszakban már neki nincs egyéb gondja, mint nézni a felhőket, amelyekből várja a termékenyítő csöndes esőket. A templomokban e naptól kezdve nem nyolc, hanem hét órákor harangoznak Ave Máriára, a kapukat pedig 10 óra helyett 9-kor zárják.

— **Barabás Béla afférjai.** Budapestről táviratozzák, hogy **Barabás** Bélának a képviselőház mult heti ülésén keletkezett afférjait ma *békésen, jegyzőkönyvi nyilatkozattal elintézték.* **Barabás**nak ma délelőtt a képviselőházban tett kijelentései után a segédek, **Barabás** részéről **Kubik** Béla és **Tóth** János, **Perczel** Dezső részéről **Tisza** István gróf és **Münnich** Aurél összeültek. **Perczel** segédei felük nevében kijelentették, hogy **Barabás** mai kijelentése után minden ellene használt kifejezést *nem mondottak kíván tekinteni.* Délután **Barabás** segédei **Andrássy** Tivadar gróf segédeivel, **Hadi** János gróffal és **Uchritz** Zsigmond báróval tárgyaltak, mely alkalommal **Andrássy** segédei *ugyanolyan kijelentéseket* tettek, mint **Perczel** segédei. Ez alapon a segédek az ügyet az összes felek részéről *befejezettknek* jelentették ki.

— **Az új örmesterek.** Az aradi 33. számú gyalogezred önkéntesei előtt ma hirdették ki a tiszti vizsga kiváló bizottságának döntését. Ez az ítélet meglehetősen csalódást okozott az önkéntesek között, amennyiben a megbukottak száma, nem kettő vagy három, amint ezt az első hírek mondották, hanem öt. Az öt bukott kivételével a többiek ma felkötötték a hosszú kaidót.

— **Az egyetem rektora a politizálás ellen.** Fővárosi tudósítónk írja: Az egyetem rektora minden módon igyekszik irtani a diákokból a politizáló hajlandóságot. A mióta az utcai tüntetéseket abbahagyták, rendszeren az egyetem folyosóin folytatták nagy lármával a politikai vitákat és tüntetéseket. Ezt megezüntetendő, a rektor intézkedéséből az egyetem fekete tábláján ma az alábbi hirdetményt függesztette ki: Panasz merült fel, hogy a tudományos egyetemi központi épület folyosóin s előcsarnokában végbemenő *törlés és zavarás* jelentékeny módon zavarja a tantermekben végzett tudományos munkálkodást s a hivatalos termekben folyó egyéb közszolgálati működést.

E ténykörülmény miatt szükségesnek látom figyelmeztetni az Egyetem polgárait a F. f. t. szabályzat 80. és 83. szakaszaira, melyek szerint azon egyetemi polgárok és hallgatók, akik a rend és csend ellen vétnek, a csendet megghaborítják, a rend és csend érdekében működő hivatalos közegeket megsértik, illetve azoknak nem engedelmességek: *fégyelmi vétséget* követnek el, annyival is inkább, mert az Egyetemhez tartozók saját körükben *felszólítás nélkül* is a fégyelem és a rend fenntartására közreműködni tartoznak.

Reménylen és óhajtom, hogy az Egyetem polgárainak magartatása minden megtörő intézkedést feleslegessé teend. Budapest, 1908. szeptember 29. **Heinrich** Gusztáv, miniszteri tanácsos, az egyetem rektora.

— **Önként jelentkező katonák.** Mint **Varjasról** írják, az ottani ideai sorozási évfolyambeli összes hadkötelesek önként jelentkeztek *szolgálatára.* A sváb fiúk valósággal vetekednek abban, hogy minél előbb besoroztassák magukat. A fiatalabb legények is önként jelentkeznek katonai szolgálatra. Ujpecsről, János-

földről és Szerb Szt.-Mártonról szintén sok ujong jelentkezett. A román s jku lakossággal birókzségekben román nyelven irt felhívásokat közzétesnek, melyekben felszólítják a román hadköteleseket, hogy október hó 1-én jelentkezzenek a hadkiegészítési parancsnokságnál. E felhívást a *pópák a román templomokban a székekről olvassák fel a népnek.*

— **Házasság.** **Antal** Agoston pankóai uradalmi gazdatiszt f. hó 26-án vezette oltárhoz **Taucon** **Kunte** Ilona kisasszonyt **Kuntz** János taudi gyógyszerész bájos és szeretetreméltó leányát. Tanuk voltak; a menyasszony részéről **Tagányi** Sándor nagybirtokos, a vőlegény részéről: **Kádas** Antal arad csanádi vasuti titkár.

— **A katonatisztek és a vivás.** Altalában az a felfogás, hogy a katonatisztek kivétel nélkül pompásan tudnak bánni a karddal meg a pisztolyal és hogy ebben a fegyverforgató rátermettségükben más emberfia nem mérkőzhetik velük. Így a közhiedelem. A konkrét példák azonban az ellenkezőjét bizonyítják. Hogy egyébre ne hivatkozzunk, ime a **Bóni-Struchly** párbaj, amelyben tudvalevőleg a százados kapott ki. Ilyenformán áll tehát a valóságban a dolog és hogy ezt felsőbb katonai körökben is mennyire tudják, mutatja az a bizalmas rendelet, mely minden ezred parancsnokságához eljutott, hogy t. i. a tisztikar szorgalmasabban gyakorolja magát a vivás ügyességében.

— **A hosszú nap.** A zsidók bünbánó ünnepe kezdődik meg szerdán este, az engesztelés napja, a melyet huszonnégy óráig tartó böjtöléssel imádkozással tartanak meg a zsidó letelekesek. Az aradi zsinagógában, a engesztelési ünnepi istentisztelet szerdán este *hat órákor* és csütörtök reggel *hét órákor* veszi kezdetét.

— **A budapesti kocsisok sztrájkja.** Fővárosi tudósítónk írja: A fuvaros kocsisok sztrájkja mulóban van. A fuvarosok egy része már tegnap este *teljesítette* a sztrájkoló kivánságát. Így a **Cséry**-féle szemétfuvarozási vállalat is megadta azt, a mit kocsisai kértek. Így azután ma már, bár elkésve, elhordták a főváros két napos szeméjtét. A sztrájkolók a külső váci-uti sztrájk-tanyán harcias kedvben vannak és binyosra veszik, hogy már ma teljesíti minden fuvaros a követeléseiket. A sztrájkolók ma reggel ismét okoztak egy kis zenebonát. Elállották a **Zsigmond**-utcát és az O Budáról érkező fuvaros kocsikat visszakergették. 8 óra után nagyobb számú rendőrség érkezett, a mely széjjel kergette a zavarogokat. Huszonhatot a III. kerületi kapitányságra kísérték.

— **Ítélet a belgrádi tiszték ügyében.** Belgrádból táviratozzák, hogy a hadi törvényszék az összeesküvő tiszték közül **Novakovics** Milán és **Lazarovics** századosokat két-két évi fogházra és tiszti rangjuk elvesztésére, **Czudarovics** és **Lyubomirszky** századosokat egy-egy évi fogházra, a többi tisztéket pedig részint nyolc havi, részint négy havi, részint pedig egy havi fogházra ítélte.

— **Halálos szerencsétlenség.** **Fakerten** legnap délután egy kavicsbányában dolgozgatott **Schneider** Ferenc munkás. Mikor a csákányával egy kemény helyre ütött, egyszerre megindult egy kavicsgörgötteg, mely **Schneider**et maga alá temette, úgy, hogy a szerencsétlen ember a nagy nyomás következtében nyomban *meghalt.* A bünvizsgálat annak kiderítése végett, hogy a szerencsétlenségért kit terhel a felelősség, megindult. A szerencsétlenül járt ember holttestét ma boncolta fel **Parecz** Gyula dr. törvényszéki orvos.

— **Magyar név.** **Kiskoru Plenerth** Mihály úpanági illetőségű budapesti lakos családi nevének „**Palmái**”-ra és **kiskoru** **Engel** Dezső makói illetőségű aradi lakos családi nevének „**Rács**”-ra kért át-*változtatását* a belügyminiszter megengedte.

Muszka hegyközség

szeptember 28-án tartott közgyűlése az idején minőségileg jónak ígérhető szőlő termés

szüretelési

határidejét ²⁰⁹²
október 12-ére
 tűzte ki.

Arad legnagyobb
 óra és ékszerraktára.

Iskolás deákok részére pontosan
 járó órák 5 koronától kezdve
 kaphatók

DEUTSCH IZIDOR

óras és ékszerésznél
 ARAD, TEMPLON-UTCZA
 Minorita-palota.

Tört arany, ezüst és
 zálogcédulák ¹⁸⁹⁷

a legmagasabb árban megvételik
 vagy becsértetik.

Legolcsóbb bevásárlási forrás.

4853—1908. tkvi. sz.

Árverési hirdetményi kivonat.

Az aradi kir. törvényszék, mint telekvi hatóság közhírré teszi, hogy B. Csabai takarékpénztár egyesület végrehajtatonak, Lakatos Éva végrehajtást szenvedő elleni 1158 korona tőkekövetelés és járulékai iránti végrehajtási ügyében az aradi kir. törvényszék területén lévő, Medgyesegyháza községben fekvő, az ekei 1740. számú telekkönyvben 1502/28. rsz. a. 22. sz. a. foglalt ház és legelőből álló ingatlanra az árverést 2710 koronában ezennel megállapított kikiáltási árban utóajánlat folytán elrendelte, és hogy a fentebb megjelölt ingatlan az 1903. évi október hó 12. napján délelőtt 11 és fél óra kor Megyesegyháza község házában megtartandó nyilvános árverésen a kikiáltási áron alól eladatni nem fog.

Árverezni szándékozók tartoznak az ingatlan becsárának 10%-át, vagyis 271 koronát készpénzben, vagy az 1881. LX. t. czikk 42. §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. évi november hó 1-én 3333. sz. alatt kelt igazságügyminiszteri rendelet 8. §-ában kijelölt óvadékképes értékpapirban a kiküldött kezéhez letenni, avagy az 1881. LX. t. cz. 170. §-a értelmében a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt átszolgáltatni.

Kelt Aradon, 1908. évi július hó 10-ik napján, a kir. törvényszék, mint telekkönyvi hatóság.

Zubor,
 kir. tszéki bíró.

2089

Pénzt, sok pénzt,

havonként 1000 koronáig kereshet
 mindenki tisztességesen mindenszak-
 ismeret nélkül. ²⁰²⁶
 Küldje be címét E. 936. jelige
 alatt a következő címre: Annon-
 cen-Abteilung des „Merkur“ Mann-
 heim, Meerfeldstr.

4687—1903. tkvi. sz.

Árverési hirdetményi kivonat.

Az aradi kir. törvényszék, mint telekkönyvi hatóság közhírré teszi, hogy Dr. Szende Tivadar végrehajtatonak, Kaiser Jakab végrehajtást szenvedő elleni 40 korona tőkekövetelés és járulékai iránti végrehajtási ügyében az aradi kir. törvényszék területén lévő, Ujpanát községben fekvő, az ujanáti 116. számú telekkönyvben A. I. ssz. alatt foglalt ház, udvar és kertből álló ingatlanra 800 kor. becsérték kikiáltási árban, továbbá az A. + 2. sorsz. alatt foglalt kézi kertből álló ingatlanra az árverést 51 koronában ezennel megállapított kikiáltási árban elrendelte és hogy a fennebb megjelölt ingatlan az 1903. évi október hó 15-ik napján délutáni 3 órakor az igazságügyi palota I. em. 88. sz. alatt megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikiáltási áron alól is eladatni fog.

Árverezni szándékozók tartoznak az ingatlan becsárának 10%-át, vagyis 80 kor., 5 kor. 10 fill. készpénzben, vagy az 1881. évi LX-ik t. cz. 42. §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. évi november hó 1-én 3333. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet 8. §-ában kijelölt óvadékképes értékpapirban a kiküldött kezéhez letenni, avagy az 1881. évi LX. t. cz. 170. §-a értelmében a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt átszolgáltatni.

Kelt Aradon, 1908. évi június hó 4-ik napján, a kir. törvényszék, mint telekkönyvi hatóság.

Zuber,

2093

kir. tszéki bíró.

3136—1903. pm.

Hirdetmény.

Ezennel közhírré teszem, hogy Arad szab. kir. város törvényhatósági bizottsága legtöbb adót fizetők tagjainak névjegyzéke folyó évi október hó 1-től 15-ig hivatalosan közszemlőre kitétetik, a hol azt az érdekeltek megtekinthetik, s az elleni fellebbezéseiket ezen 15 napi határidő alatt hozám benyújthatják.

Aradon, 1908. évi szeptember hó 28-án.

Institoris,
 polgármester.

Már

1 koronáért

50.000

korona nyerhető.

ORVOS-

sorsjáték

BUDAPEST,

IV., Váci-utca 17/a.

Már

1 koronáért

50.000

korona nyerhető.

Főnyeremény **50,000** kor. ért.

Egy sorsjegy ára 1 korona.

Miután a huzást már október elején megtartjuk és a sorsjegyek nagy kelendőségnek örvendenek, ennél fogva tisztelettel kérjük, hogy a sorsjegyek bevásárlásával ne tessenek késni, hanem nagybecsű megrendelését szíveskedjék lehetőleg azonnal elintézni, mert a **huzás**
 már ²⁰²⁹

1. é. október hó 10-én lesz.

Orvos-sorsjáték központi irodája:

Budapest, IV., Váci-utca 17/a.

Sorsjegyek a következő bankházakban kaphatók helyben:
 Aradi Ipar- és Népbank és Wallfisch Árminnál,
 továbbá minden dohánytözsdeben és minden vidéki városban.

Minden ősz haj

eredeti színét és ifjúkori szépségét visszanyeri a Hajós-féle

HAJREGENERATOR

használata által;

nem festi a bőrt és a fehéreneműt nem piszkítja.

Egy üvegnek az ára 1 kor. 20 fill.

Szép, tartós feketére azonnal fest

minden haját a

Hajós-féle Hajfestő,

a szín le nem mosható. Ára 2 korona.

Gummi különlegesség (óvszer),

valódi amerikai speciálisítás. ¹²⁶

Egy eredeti légmentesen elzárt dobozban 6 darabban
 2 korona.

Fenti készítmények kaphatók egyedül

Hajós Árpád

gyógyszertárában az Isteni Gondviseléshez

Arad, Andrassy-tér 22. sz., a megyeházzal szemben.

SINGER SÁNDOR

divat- és kelengye áruháza

Arad, Andrassy-tér 20., Fischer Eliz-palota.

Tisztelettel értesitem a n. é. hölgyközönséget, hogy ruhaszövet újdonságaim teljes számban raktárra érkeztek, melyeknek mintagyűjteménye már elkészült és azt bárkinek szívesen bérmentve elküldöm. A szükséges minták meghozatalát könnyűvé teendő, azokat csoportokra osztottam hogy a n. é. hölgyközönség ama csoportokat kérhesse, a melyekre szüksége van és így a főleges minták beküldése elkerülhető lesz.

I-ső csoport:

Kosztüm-kelme, fekete és színes
Cibeline pontille elmosódott árnyalatokkal.
Cibeline ecosse kékszöld kompozíció.
Angol kelmék beszóvtott effektel.

II-ik csoport:

Sima Chewioth-kelmék.
Sima női-posztók.
Sima fekete kelmék.
Kamgarn-kelmék.
Crem-kelmék.

III-ik csoport:

Blous-kelmék.
Franczia flanelok.
Csikos és mintázott Casánok.
Máso bársonyok.
Tennis-flanelok és mosható barchetok.

==== **Sima és mintás fekete selymekben nagy választék.** =====

Blous-selymekben különlegességek.

1867

Aruházaiban csak a legdivatosabb és legfrisebb áruk kerülnek eladásra, mivel üzletemet teljesen újonnan rendeztem be.

APRÓ HIRDETÉSEK.**2 db. kettős taposókád,**

vasfenékkal és teljes felszereléssel, 2 db. szőlőszűző, valamint 4 db. vasborsajtó rövid ideig hasznáit, de kitűnő karban, jutányos áron eladó és megtekinthető Ménesen 120. szám alatt Kotsis Lajosnál. 2023

Varrónő,

aki a legkomplicáltabb toltetteket elismert jó ízléssel és gyorsasággal készít ajánlkozik házakhoz.

Szíves megkeresések: Kápolna-utca 2 sz. ajtó 4. 2067

Két szoba

külön bejárattal, butorozva vagy butorozatlanul november 1-ére kiadó. Bővebbet József főherceg ut 16. sz. a házmesternél. 2091

Helyi képviselőt.

Egy világház a technikai cikkekben Arad és vidéke részére ügyes helyi ügynököt magas jutalék mellett keres. Ajánlatok „K. G. 9539.” alatt Haasenstein és Vogler céghez Budapest kéretnek. 2553

Ügyes ügynökök,

kik egész Ausztria és Magyarországot beutazzák, egy elsőrendű társulat által magas jutalék és költség hozzájárulás mellett felvételnek egy tömeges cikk (Maasenartikkel) eladására. Ajánlatok Budapest, Főposta 21. számú postafiókba kéretnek. 2662

Arad legrégebb kerékpár és varrógép javító műhelye és raktára, Szabad-ság tér 7. sz.

Hammer Vilmos

villany-műszerész.

Telefon szám 96.

Elsőrendű drezdai kerékpárok.

Raktáron

Singer karikahajós varrógépek

műhímzésre, továbbá

zajtalan járasu Singer varrógépek 32 frtért öt évi jótállás mellett.

Villanycsengő

és 1891

telefon-berendezést szakszerűen és jótállás mellett vállalok. — Nagy raktár kerékpár és varrógép alkatrészekben.

Nagy szakszerű javító-műhely.

Kerékpár- és varrógép raktár.

Kalmár**József**

villanyműszerész

villanyos-csengő és telefon építési vállalata

felszerel

lakásokba villamos-csengőket, telefonokat kisebb vagy nagyobb távolságra.

Betörés ellen

biztonsági csengőket.

irodai vagy takarékpénztári helyiségekben.

ARAD, Salacz Gyula-utca 2. sz.

Telefon 242. sz. 2071

PAGLIANO-SYRUP vértisztító- és edző-szer

1838-ik év óta biztos sikerrel használatban.

Készítője: PAGLIANO GIROLAMO egyetemi tanár Florenz, „via Pandolfini“ (Olaszország.)

Szétküldési főraktár: Brachetti gyógyszerár Ala. (Dél-Tirol.)

798

Hely szűke miatt

leltározás alkalmával kiválasztott

nagy mennyiségű

üveg, porcellán és lámpa

(némileg divatját mult, de teljesen használható)

Andrassy-tér 16. szám. (Gebhart-ház)

udvarán felállított

külön sátorban mától fogva csak néhány napig

megfelelő jutányos áron kapható.

Árusítottatni fognak: Porcellán, étkező, tea, kávé és mocca készletek 6 és 12 személyre. Tányérok, csuprok, tálak és háztartási cikkek. Üvegekészletek, poharak, kancsók stb. Tükrök. Mosdókészletek, lavoírok, korsók stb. Függő és álló, valamint kézi lámpák. Számtalan porcellán, üveg és fémáru használati cikk és dísz tárgy.

Ajánlható minden család és háztartás figyelmébe.

Aradi nyomda részvenytársaság könyvnyomdája